

Finansdepartementet
Ekonomiska avdelningen,
Fördelningsanalysenheten

Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet 2019

Inkomstbegrepp

Disponibel inkomst: Sammanlagd inkomst från lön, kapital, näringsverksamhet och positiva transfereringar minus negativa transfereringar såsom skatt, betalt underhållsbidrag och återbetalda studielån. Erhållna studielån ingår som en positiv transferering.

Individuell disponibel inkomst: För att undersöka individers ekonomiska självständighet, grundad i de inkomster som tillfaller individen själv, beräknas den individuella disponibla inkomsten. Det sker genom att individens inkomster summeras medan hushållsgemensamma inkomster, som t.ex. bostadsbidrag och barnbidrag, fördelas lika mellan hushållets vuxna. Den individuella disponibla inkomsten är särskilt viktig i jämförelsen av kvinnors och mäns ekonomiska självständighet.

Individuell utökad inkomst: Individuell disponibel inkomst kompletteras så att hushållets inkomst även omfattar subventioner för individuella välfärdstjänster som t.ex. utbildning och hälso- och sjukvård. De totala subventionerna räknas samman för varje hushåll och fördelas sedan lika på varje medlem i hushållet. Värdet av subventioner för individuella välfärdstjänster som nyttjas av barn fördelas lika mellan föräldrarna, vare sig föräldrarna är sammanboende eller särlevande.

Lön: Överenskommen månadslön omräknad till heltid. Lönestrukturstatistikens månadslön innehåller flera olika lönekomponenter. Förutom fast lön ingår även fasta lönetillägg och ett stort antal rörliga lönetillägg som t.ex. tillägg för obekvämt arbetstid. Även sjuklön (den sjukersättning arbetsgivaren har ansvar för) ingår i löneinkomsten. Årsvisa

belöningsystem som t.ex. bonus, vinstdelning eller tilldelning av aktier/optioner ingår inte i lönestruktur-statistiken.

Standardvägd månadslön: För att få en bild av löneskillnaderna mellan kvinnor och män kan strukturella skillnader som sammanhänger med yrke, ålder och utbildning rensas bort genom s.k. standardvägning. Detta sker genom att genomsnittlig månadslön för respektive kön beräknas för kombinationer av fyra åldersgrupper, två utbildningskategorier, två arbetstidsgrupper, två sektorsgrupper och inom varje yrke (429 yrken inom standard för svensk yrkesklassificering [SSYK 12]). Dessa genomsnittslöner vägs för respektive kön samman med antalet anställda inom varje grupp. Yrkesgrupperna i statistiken har ändrats 2004 och 2014.

Arbetsinkomst: Lön samt inkomst eller underskott av näringsverksamhet (inkluderar inkomst från fåmansföretag som beskattas som tjänst).

Kapitalinkomst: Kapitalinkomster består av kapitalvinster och kapitalförluster samt övriga kapitalinkomster. Kapitalvinster och kapitalförluster består av nettot av realiserade kapitalvinster och kapitalförluster som uppstår vid försäljning av reala eller finansiella tillgångar. Övriga kapitalinkomster består av olika typer av ränte- och utdelningsinkomster. Ränteutgifter beaktas inte i beräkningen av kapitalinkomsterna, utan endast i beräkningen av individens skatt.

Transfereringar. Transfereringar består av pensioner, lönerelaterade transfereringar och försörjningsrelaterade transfereringar. Pension består av allmän pension (tidigare ålderspension), tjänstepension, privat pensionsförsäkring, arbetsskadelivränta och livränta. Lönerelaterade transfereringar består av transfereringar som har till uppgift att ersätta inkomstbortfall under arbetslivet när individen inte kan förvärvsarbeta på sitt ordinarie arbete på grund av t.ex. sjukdom eller vård av barn. Försörjningsrelaterade transfereringar består av transfereringar som har till uppgift att öka inkomsten för hushåll med låga inkomster och/eller barn.

Skatter. Endast de skatter och avgifter som individen själv ansvarar för beaktas i beräkningen av disponibel inkomst, dvs. direkta skatter såsom inkomstskatt, allmän pensionsavgift och fastighetsavgift, med avdrag för de skattereduktioner som berör individen.

Grupper och bakgrundsvariabler

Inkomstgrupper. Grupper som skapas när befolkningen ordnas efter storleken på inkomsten och delas därefter in i lika stora grupper. Den del av befolkningen som har lägst inkomster återfinns i den lägsta inkomstgruppen, och de med högst inkomster i den högsta inkomstgruppen. När indelningen i inkomstgrupper görs gemensamt för kvinnor och män skiljer sig nivån på den disponibla inkomsten inte mycket mellan kvinnor och män i samma inkomstgrupp. Däremot varierar andelen kvinnor och män i de olika inkomstgrupperna. Det finns fler kvinnor i de lägre inkomstgrupperna, och färre i de högre, medan det motsatta gäller för män.

Percentilgrupper. Grupper som skapas när befolkningen delas in i 100 lika stora grupper ordnade efter stigande inkomst. Percentilgrupp 1 avser den hundradel som har lägst inkomst, och percentilgrupp 100 avser den hundradel som har högst inkomst.

Decilgrupper. Grupper som skapas när befolkningen delas in i 10 lika stora grupper ordnade efter stigande inkomst.

Kvintilgrupper. Grupper som skapas när befolkningen delas in i 5 lika stora grupper ordnade efter stigande inkomst.

Svensk standard för yrkesklassificering (SSYK): SSYK 2012 är en uppdatering av den tidigare yrkesklassifikationen SSYK 96, som den också ersätter. SSYK 2012 bygger på en internationell yrkesstandard. I den nya standarden finns fler yrkesområden, yrkesgrupper och yrken än i den tidigare standarden och den omfattar 147 yrkesgrupper och 429 olika yrken.

Datamaterial och beräkningsmetoder

HEK – Hushållens ekonomi

Urvalsundersökningen Hushållens ekonomi (HEK) var 1975–2013 källan till Sveriges officiella inkomstfördelningsstatistik. Från och med undersökningsåret 2014 ersätts emellertid HEK med ny totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF, se nedan).

HEK var en urvalsundersökning som genomfördes varje år. Urvalet bestod av individer som var 18 år eller äldre bland samtliga hushåll och individer som var folkbokförda i landet i slutet av undersökningsåret. Både

urvalspersonen och tillhörande hushållsmedlemmar ingick i undersökningen. Uppgifterna samlades in från deklaraionsuppgifter, telefonintervjuer och olika administrativa register. I den sista versionen av HEK (2013) ingick ca 39 000 individer fördelade på ca 17 000 hushåll.

TRIF – Totalräknad inkomstfördelningsstatistik

Den totalräknade registerbaserade inkomstfördelningsstatistiken (TRIF) baseras helt och hållet på administrativa register från bl.a. Skatteverket och Försäkringskassan. Den ersätter sedan 2014 urvalsundersökningen HEK. TRIF har samma syfte som HEK, nämligen att beskriva utvecklingen och fördelningen av hushållens inkomster. Framställningen av statistiken skiljer sig dock åt, vilket medför att de båda datakällorna inte är fullt jämförbara. De huvudsakliga skillnaderna i framställningen av statistik är undersökningarnas upplägg, konstruktionen av hushållsbegrepp samt tillämpningen av inkomstbegreppet för disponibel inkomst.

I en rapport ger Statistiska centralbyrån (SCB) en översiktlig bild av hur de ändrade förutsättningarna för statistiken påverkar statistikens kvalitet och jämförbarhet. Rapporten baseras på analyser av tre parallella årgångar av TRIF och HEK (2011–2013). Den övergripande bilden är att TRIF ger något högre skattningar av den ekonomiska standardens medelvärde och median samt en något mindre inkomstspridning än HEK (lägre Gini-koefficient och en lägre andel med inkomster under 60 procent av medianen). Enligt SCB:s rapport är detta främst en följd av det ändrade hushållsbegreppet, medan förändringen av inkomstbegreppet endast har marginell betydelse.¹

STAR - Statistiskt Analysregister

Finansdepartementet har i arbetet med den analys av den ekonomiska jämställdheten som lämnas varje år i en bilaga till budgetpropositionen endast haft tillgång till ett obundet slumpmässigt urval från den totalräknade statistiken (TRIF). Detta urval finns tillgängligt för 2013–2017 och refereras till som STAR i bilagan. I STAR-urvalet för 2017 ingår ca 2,0 miljoner individer, varav ca 1,3 miljoner är 20 år och äldre.

¹ Se SCB, Övergång från urvalsbaserad till totalräknad inkomstfördelningsstatistik, Hushållens ekonomi bakgrundsfakta 2016:1.

Lönestrukturstatistik

Lönestrukturstatistiken har till syfte att årligen ge en översiktlig och jämförbar statistik om lönestrukturen för hela arbetsmarknaden. Den belyser lönenivå, lönestruktur och löneutveckling. Statistiken innehåller uppgifter om kön, ålder, yrke, utbildning, näringsgren och region. Den är därför lämplig att använda som underlag för olika analyser och jämförelser mellan kvinnors och mäns löner. Statistiken är uppdelad i fem sektorer: privat sektor, arbetare respektive tjänstemän, kommunal sektor, landstingssektor och statlig sektor. Statistiken baseras på totalundersökningar av kommuner, landsting och stat och en urvalsundersökning av ungefär 50 procent av löntagarna i den privata sektorn. Samtliga företag med minst 500 anställda är med varje år.

AKU - Arbetskraftsundersökningarna

Arbetskraftsundersökningarna (AKU) är en urvalsundersökning som genomförs av SCB. Syftet med AKU är att beskriva den aktuella arbetsmarknadssituationen för befolkningen i åldern 15–74 år samt att ge information om utvecklingen på arbetsmarknaden. AKU tar fram månatlig, kvartalsvis och årlig statistik med tonvikt på såväl antal som andel sysselsatta respektive arbetslösa.

Undersökningarna baseras på ett representativt urval. Bruttourvalet under 2018 var ca 365 000 personer med ett ovägt bortfall på 47,2 procent. Datainsamlingen sker i första hand genom telefonintervjuer genomförda av SCB:s intervjuare.

LINDA – Longitudinell individdatabas

LINDA-databasen består av ett urval om ca tre procent av den svenska befolkningen. Till dessa urvalsindivider har eventuella hushållsmedlemmar adderats. Totalt omfattar 2017 års urval ca 899 000 individer. De individer som ingår i urvalet följs upp årligen varvid data samlas in från olika administrativa register. Databasen har alltså en longitudinell struktur där de ingående individerna kan observeras vid upprepade tillfällen. För närvarande finns information för 1968–2017. Urvalsindivider som försvinner från databasen genom dödsfall eller emigration ersätts med nya individer på ett sätt som säkerställer att databasen är representativ i förhållande till befolkningen.

Beräkningsmetoder

FASIT

I den analys av fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män som lämnas varje år i en bilaga till budgetpropositionen används mikrosimuleringsmodellen FASIT för att analysera effekter av regeringens politik. Till grund för beräkningarna ligger STAR-data för 2017. Modellen tillåter undersökningar av hur disponibel inkomst m.m. påverkas av en ändring av reglerna för beräkning av olika skatter och transfereringar. För åren efter 2017, där utfallsdata ännu inte finns tillgängliga, görs en framskrivning av de ekonomiska och demografiska förhållanden som väntas gälla (se nedan). Det är även möjligt att med FASIT undersöka hur en regeländring påverkar marginaleffekter och ersättningsgrader för hushållen. Effekterna kan undersökas för olika grupper (inkomstgrupper, hushållstyper etc.) eller aggregerat till samhällsnivå.

Framskrivningen av data för att möjliggöra analyser av åren efter det senaste utfallsåret görs i två steg. Först kalibreras datamaterialets urvalsvikter så att kända ändringar i befolkningsstrukturen och andra antalsuppgifter återspeglas.² Genom kalibreringen justeras det antal individer som representeras av en viss individ i datamaterialet utan att individens övriga variabelvärden påverkas. För att justera vissa inkomstvariabler med avseende på den kända utvecklingen tillämpas sedan proportionell skalning. Detta görs bl.a. för löner, kapitalvinster och övriga kapitalinkomster.

SESIM

SESIM är en individbaserad dynamisk mikrosimuleringsmodell av den svenska befolkningen. Det dynamiska inslaget i SESIM är av demografisk karaktär där de ingående individegenskaperna kan förändras över tid. Däremot hanterar SESIM inga beteendemässiga förändringar till följd av ändrade regler i skatte- eller bidragssystemen.

SESIM består ett antal regler, algoritmer och stokastiska modeller som tillsammans används för att stegvis uppdatera egenskaperna hos den initiala modellpopulationen och därigenom uppdatera befolkningen och dess egenskaper över tid. Uppdateringen tar hänsyn till de processer som är

² Detta gäller antal utbetalade a-kassedagar, antal föräldrapenningdagar, antal individer i arbetsmarknadspolitiska program, antal sysselsatta i olika arbetsmarknadssektorer, antal sjukpenningdagar, antal individer med sjuk- och aktivitetsersättning, antal individer med inkomstgrundad ålderspension samt antal individer med garantipension.

viktiga för att avbilda befolkningens egenskaper vid olika tidpunkter under livet. Under ett simuleringsår uppdateras varje individ en gång vilket innebär att de händelser som simuleras bara inträffar en gång under ett år. Somliga händelser leder till absorberande tillstånd och kan således bara inträffa en gång under hela livscykeln, som t.ex. dödsfall eller att lämna föräldrahemmet. Varje individ i modellpopulationen klassificeras årligen efter dess huvudsakliga sysselsättning under året. Även om en årlig indelning av individernas sysselsättning ger en förenklad bild av verkligheten begränsar den modellen komplexitet väsentligt och gör den mer överblickbar.

Flera av de stokastiska modellerna i SESIM använder hushållens egenskaper vid simulering. En central del vid analyser av inkomstfördelningen blir därför hushållssammansättningen. SESIM-hushållen tar sin utgångspunkt i LINDA:s familjebegrepp vilket är skapat utifrån registret över totalbefolkningen (RTB). Vid den årliga simuleringen av familjebildning används modeller som anpassats till att ge ungefär samma andel sammanboende som i HEK.

SESIM är en stokastiskt modell där klassificering av egenskaper och tilldelning av inkomster från de ingående statistiska modellerna genereras genom Monte Carlo-simulering. Det innebär simuleringen bygger på ett antal generade slumpantal som reglerar vilka egenskaper eller inkomster en viss individ ska ha. Denna slumpantalsgenerering gör att två olika simuleringsomgångar inte ger exakt samma resultat genom att tilldelning av egenskaper och inkomster för en enskild individ kan bli olika. I normalfallet kommer dock inte de analytiska slutsatserna för populationen som helhet att avvika särskilt mycket.

Beräkning av välfärdstjänster

FASIT används för att beräkna värdet av offentligt finansierade individuella välfärdstjänster och fördela dessa på individerna. Välfärdstjänsterna omfattar alla individuella tjänster inom områdena hälso- och sjukvård, kultur och fritid, utbildning samt socialt skydd.³

Uppgifter om kostnaderna hämtas fr.o.m. 2015 från nationalräkenskaperna. Det som beaktas är den offentliga förvaltningens konsumtionsutgifter,

³ Av SCB:s dokumentation Offentliga välfärdstjänster 2015 framgår i detalj hur beräkningarna görs. Barnomsorg redovisas som ett eget område i den här redogörelsen. Där ingår förskola, som i nationalräkenskaperna tillhör området utbildning, samt pedagogisk omsorg och fritidshem, som tillhör området socialt skydd.

exklusive ingående mervärdesskatt, och den offentliga förvaltningens bidrag till hushållens icke vinstdrivande organisationer. De avgifter som betalas av användaren, t.ex. förskoleavgifter är borträknade från konsumtionsutgifterna, dvs. det är nettoutgiften som används.

På områden där det finns uppgifter om konsumtion av välfärdstjänster på individnivå har utgifterna fördelats på dessa individer.⁴ Det gäller hela utbildningsområdet och delar av socialt skydd. Totalt sett kan ca 50 procent av utgifterna fördelas på individer. För områden där det inte finns uppgifter om konsumtion på individnivå har totala kostnader beräknats för olika grupper, t.ex. efter ålder och kön, och sedan fördelats på individer efter gruppstillhörighet.

Vid beräkning av effekter av aktuella reformer avseende olika individuella välfärdstjänster är konsumtionsmönstren i FASIT utgångspunkten. Välfärdstjänsterna är där uppdelade i ca 30 olika kategorier, t.ex. grundskola och äldreomsorg, där varje kategori har ett eget konsumtionsmönster. Varje enskild reform bedöms tillhöra någon av dessa kategorier. Värdet av tjänsten fördelas därefter i befolkningen enligt det befintliga konsumtionsmönstret för den aktuella kategorin. Reformen som är av mer generell karaktär fördelas i enlighet med det konsumtionsmönster som gäller för välfärdstjänsterna totalt.

Vid beräkning av individuell utökad inkomst beräknas värdet av välfärdstjänsterna separat för kvinnor respektive män. Värdet av individuella välfärdstjänster för barn fördelas lika mellan föräldrarna, vare sig föräldrarna är sammanboende eller särlevande.⁵

⁴ Utgiften för äldreomsorg fördelas SCB på de individer som faktiskt har fått äldreomsorg. I denna redogörelse fördelas värdet av äldreomsorgen i stället med en försäkringsansats, där kostnaden fördelas över riskgrupper baserat på ålder och kön. Skälet är att värdet av äldreomsorgen inte bara gynnar dem som behöver äldreomsorg, utan den har också ett värde för dem som kan komma att behöva tjänsten.

⁵ Detta är en förändring jämfört med tidigare redovisning. Fram t.o.m. 2018 fördelades barnens välfärdstjänster jämnt mellan de vuxna i det hushåll barnet var folkbokfört.